

בדין קטן לענין מגילה

הרב פנחס סג"ל צימקטבוים הי"ד

ראב"ד וק"ק גרוסברדן

מגילה (דף י"ט ע"ב) הכל כשרין לקרו' את המגילה חוץ מחש"ו ר"י מכשיר בקטן עיי"ש, ובשו"ע או"ח סי' תרפ"ט ס"ב פסק המחבר אחד הקורא וא' השומע מן הקורא יצא יד"ח והוא שישמע ממנו שהוא חייב בקריאתה לפיכך אם ה' הקורא חש"ו השומע ממנו ל"י, והק' המג"א בסק"ד על הבי' דפסק בס"ס תרע"ה גבי ג"ח דקטן שהגיע לחינוך יכול להוציא את הגדול והכא סתם ופסק כדעת האוסרי' דקטן שהגיע לחינוך א"י להוציא הגדול, עייש"ה במחה"שק, — ונלפע"ד ליישב, דהתוס' במגילה (שם) ד"ה ור"י מכשיר בקטן, הק' באיזה קטן מיירי אי בלא הגיע לחינוך מ"ט דר"י דמכשיר הא אינו מחוייב בדבר אינו מוציא אחרים יד"ח ואי הגיע לחינוך מ"ט דרבנן דפסלו הלא כל האחרים נמי אין חייבי' אלא מדרבנן וא"כ קשי' אמאי ל"א דאתי רבנן ומפיק דרבנן כמו דאמרינן גבי בהמ"ז דבן מברך לאביו בכשאכל שיעורא דרבנן, עש"ה שתי' לחלק בין חד דרבנן לתרי דרבנן, והט"א הקשה ע"ז עש"ה, — ואמרת ליישב קו' התוס' ברה"פ לגכון דת"ק ור"י אולי הכא לשיטתן דהא הטעם דא' מוציא חבירו במצוה מבורר בפוסקי' ב' טעמים, מטעם ערבות כמ"ש רש"י ברה"פ כ"ט ובהרא"ש ברכות

(משלוח אגרות בע"ש)

וב"ש באה"ע (סי' מ"ד ס"ק י"ג) דמ"מ לא עשאום כעכו"ם אלא לחומרא ולא לקולא עיי"ש, ושם בב"ח כ' ג"כ שכל שהוא זרע ישראל אעפ"י שכולם מומרים אעפ"י שחטא ישראל הוא וכו' ע"ש — ושם הביאו שיטת בעל העטור דמחלל שבת בפרהסיא ליתא אלא בעבודת קרקע, ואף שנדחה מהלכה מ"מ למיחש בעי שלא להקל מטעם זה ואין להא"ר ריך, היוצא מדברינו שנוכל לצדד להקל ולהמליץ על אותן שא"א להזהר בזה, אבל כל בעל נפש יחוש לעצמו לצאת מידי חששות ולבחר הדרך היותר בטוחה מכל נזק, כמ"ש התוס' ב"ק כ"ג, שיותר צריך ליזהר מבלי לגרום תקלה לחבירו, והשי"ת יאיר עינינו ויצילינו משגיאות.

אין אנו אחראין לו עוד לשמרו ומותר ליתן לו יותר, ודברי הב"ש א"ש דהוא מיירי בעכו"ם עכ"ד — הרי דלדעתו בישראל העובר במזיד ל"ש לפ"ע ומותר להוסיף לו, (ו) אכן בשו"ת בית יצחק או"ח סי' כ"ט, כתב ג"כ ביישובו על תמיהת הדג"מ בדברי הש"ך דבמומר ל"ש מסייע הלא אעפ"י שחטא ישראל הוא וכתב לישב דקיי"ל כרשב"ג (ב"ק ס"ט) הלעיטתו לרשע וימות אף דעל איסור כרם רבעי הוא שוגג מכל מקום כיון דעל איסור גניבה הוא מזיד אינו חייב להפרישו אף על שאר איסור שהוא מומר, ואף במומר לאחד משאר עבירות נהי דבודאי בלפ"ע עובר, ואין רא' מב"ק דשם אינו עושה מאומה רק הרשע עושה מעצמו, עם כל זה אם אינו עובר בלפ"ע דלא הוי בתרי עברי דנהרא, אין איסור משום מסייע והל' עיטתו לרשע עיי"ש לנדון דידי', — הרי דלדידי' הותר רק איסור מסייע משום טעם דהלעיטתו, ובשו"ת טוטו"ד מתיר גם לפ"ע מה"ט, וצ"ל דהוא מיירי דהוא מומר לאותו דבר עצמו ולהכי ל"ש גם לפ"ע, אבל בשו"ת ביי"צ אינו מיירי במומר לאותו דבר, —

ונוכל להמתיק עוד ביותר סברתו לפימ"ש בריטב"א (ע"ז ו') דהטעם דאסרה תורה להכשיל לחבירו משום שכל ישראל ערבין זל"ה, וכ"כ בח"ס (חיו"ד סי' י"ט), אם כן לפימ"ש בדר"פ ל"ת י"א ובכ"מ דאותם שאינם מאמינים בתורה ומצות אינם נכנסים בגדר ערבות ע"כ מובן דל"ש בהם לפ"ע.

1234567

(ז) אכן א"כ נפלו ברבנותא דיש מחלוקת עצומה בין הפוסקים אם מומר לחלל שבת הוי כעכו"ם גם להקל, ומראה מקום אני לר', עיין ברא"ש פ' הדר סי' י"ג ובק"נ ופמ"ג סי' שפ"ה, ובסי' שכ"ח מ"ז סק"ז וביו"ד סי' קנ"ט ס"ב לענין רבית, ובתשו' ח"ס או"ח סי' צ"ט ומי שאינו משמר כהלכתו ומוציא מרשות היחיד לרה"ר הוא כמומר לכה"ת כולה ודינו כדן כופר בברית וכמי שיצא מדת ישראל ע"ש.

אולם תלמידו המהר"ם שיק בשו"ת או"ח סי' רפ"א כתב כי דין זה אי הוי כגוי תליא בפלוגתת הראשונים ועיי"ש עוד בסי' ק"מ.

ועיין בריש זבחים ג' ע"ב, דמומר בידו לעשות תשובה, ועי' תוס' ישנים יומא נ"ו דכיון דבידו לעשות תשובה ה"ה כבן ברית,

על ר"י הוא ר' יוסי כמבואר בגמ' ור' יוסי לשיטתו דסובר דקטן שהגיע לחינוך א"י להפריש תרומה ממילא א"י להיות שליח שפיר סובר ה"נ דא"י להוציא אחרים בקריאת המגילה משום דאין שליחות לקטן כמ"ש הפרמ"ג הנ"ל ומיושב היטב קו' התוס' הנ"ל, ודו"ק היטב, — ולפי"ז מיושב היטב קו' הגמ' הנ"ל על הב"י אמאי גבי נ"ח קטן שהגיע לחינוך יכול להוציא אחרים ולא במגילה ולפי הנ"ל ניחא דבמגילה אמרי' הרהור לאו כדבור דמי שפיר א"י להוציא אחרים בקריאת המגילה משום דאין שליחות לקטן כקושי' הפרמ"ג הנ"ל ודו"ק היטב כי נכון הוא, —

ועפ"י אמרתי דבר נחמד בדברי הש"ס בר"ה (כ"ח ע"ב) דפריך הש"ס שם למ"ד מצות אצ"כ מהי עובר אחורי ביהכנס' ושמע קול שופר או קול מגילה אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא ומשני לא לשמוע והא שמע כסבור חמור בעלמא הוא, והקשה הט"א שם קושי' עצומה תינח בתק"ש איכא למימר כסבור חמור בעלמא הוא אבל קול מגילה דקאי עלה נמי הא אם כיון לבו יצא מא"ל דהכא ל"ל כסבור חמור בעלמא הוא על קול אדם עש"ה שהניח בצ"ע, ולפי הנ"ל ניחא דלכאורה קשה דמאי פריך הש"ס מהכא למ"ד מצות אצ"כ הא י"ל דדוקא היכא שהוא עושה המצוה ואינו מכיון שפיר יוצא משא"כ היכי שאחר מוציא שפיר צריך לכוין דהא הטעם דאחר מוציא חבירו במצוה הוא מטעם שליחות ושללא מדעתו א"י להוציא ולהיות שלוחו כמבואר בב"מ דף כ"ב דילפי' מתרומה מה אתם לדעתכם אף שליחכם לדעתכם עש"ה, וא"כ כשאינו מכיון א"י להיות שלוחו של"מ, ועי' בר"ן בר"ה ג"ש לענין שא"י להוציא חבירו להיות שלוחו בע"כ עש"ה, יראה שהיא קו' נכונה, אך זה ניחא דקו' הש"ס מתק"ש שהוא דאור' י"ל שהוא נמי מטעם ערבות ושפיר יכול להוציא חבירו אף שלא מדעתו אי מצוות אצ"כ כיון שהוא מטעם ערבות, ולפי"ז מיושב לנכון קו' הטו"א הנ"ל דאכתי נשאר קושי' הש"ס ממגילה אמאי צריך לכוין למ"ד דמצות אצ"כ ולפי הנ"ל ניחא מאוד דממגילה ל"ק כלל קו' הש"ס כיון דמגילה היא מצוה דרבנן ל"ש ערבות וע"כ הוא מטעם שליחות כמ"ש הפרמ"ג הנ"ל בשם סמא דחיי שפיר צריך

דף כ', אי מטעם שליחות כמ"ש הב"ח באו"ח סי' תל"ד גבי שליחו יכול לבטל עיי"ש, והפמ"ג באו"ח בפת"כ ח"א אות ט"ז הביא בשם שי"ת סמא דחיי או"ח סי' י"ג וי"ד דבמצוה דרבנן ל"ש ערבות והא דאחר מוציא את חבירו דרבנן הוא מטעם שליחות עיי"ש, ועפ"י הקשה הפמ"ג שם בח"ב אות כ"ח א"כ קטן דלאו בר שליחות הוא אמאי באכל האב שיעורו דרבנן מוציא בן לאביו כמ"ש המחבר בסי' קפ"ו וגם ערבות ל"ש בקטן כ"ש דעיקר מטעם שליחות, ותי' דשומע כעונה, ומשמע קצת מה"ת שומע כעונה כמ"ש התוס' בברכות גבי בעל קרי מהרהר בלבו מסיני וכ' עכת"ד, והנה הטו"א במגילה י"ט הקשה אמאי חש"י אין מוציאין אחרים יד"ח הא אמרי' הרהור כדיבור דמי והשתא הא אפי' בשימיע מן המחויב א"א לו לצאת אא"כ מטה אזניו ושימיע מה שזה מוצא מפיו דאל"כ לא כלום הוא וא"כ בכה"ג בשימיע מאינו מחויב בדבר מאי הוי דל מכאן קריאה זו אפי"ה יוצא יד"ח ע"י הרהור דנפשי', ותי' דבמגילה לכ"ע הרהור לאו כדיבור דמי דבעי זכירה בפה כמבואר לעיל דף י"ח עש"ה, ולפי"ז הקשיתי אמאי ר"י מכשיר בקטן בקריאת מגילה ומוציא אחרים יד"ח הא קטן לאי בר שליחות הוא כקושי' הפרמ"ג הנ"ל וא"ל כתירוצו מטעם הרהור כדיבור דמי הא במגילה לכ"ע ל"א הרהור כד"ד כמ"ש הטו"א הנ"ל, והוא קושי' נכונה לפענ"ד, ואמרתי ליישב בדרך נכון מאוד דרש"י בב"מ (דף מ"א ע"ב) כתב דהא דאין שליחות לקטן ילפי' מתרומה דכתיב אשר ידבנו לבו פרט לקטן עש"ה, וכן נראה מדברי התוס' בגיטין ס"ד בד"ה שאני ובתוס' כתיבות י"א גבי גר קטן עש"ה, ומבואר בפ"א דתרומות מ"ב, קטן שלא הביא ב' שערות ר"י אומר תרומתו תרומה ר' יוסי אומר אם עד שלא בא לעונת נדרים אין תרומתו תרומה משבא לעונת נדרים תרומתו תרומה, וכ' הרע"ב דר"י לית לי' הך דרשא מאת כל איש פרט לקטן, והתוי"ט בד"ה קטן כתב דהכא מיירי בקטן שהגיע לחינוך כמו במגילה עש"ה, נמצא לפי"ז לר"י דסובר בקטן שהגיע לחינוך ת"ת ממילא יכול להיות שליח ושפיר מכשיר ר"י לשיטתו הכא קטן בקריאת המגילה להוציא אחרים יד"ח כיון דיכול להיות שליח לר"י והת"ק דפליג הכא

ודוקא בנעשה התערובות ליחיד בביתו בזה מותרות החתיכות שאינן ראויות להתכבד, אבל אם נעשה תערובות כזו במקולין אז הכל אסור אפילו החתיכה שאינה ראוי להתכבד, וטעם הדבר דעל יחיד אמרינן מידק דייק אבל במקולין דיש שם קונים רבים חיישינן שמא יטעה אחד מהקונים ויקח גם החתיכה הראוי להתכבד, ועיין שם בט"ז שתמה על זה דאדרבא מסתברא דרבים מדכיר דכירי אהדיי כמבואר במסכת שבת קי"ז, ותרצו הנקודות הכסף ועבודת הגרשוני דחילוק יש בין אם הרבים קבועים ביחד אוי אמרינן הסברא דרבים מדכירי אהדיי מה שאין כן ברבים שאינם קבועים ביחד כמו במקולין זה נכנס זה יוצא הרי שם יש חשש שמא יטעה אחד ויקח מהחתיכה הראוי להתכבד ולא יראה חבירו להשיב אותו מטעותו, ובה יחיד ע"דף ואמרינן מידק דייק כמו שאומרים לו ¹²³⁴⁵⁶⁷ כן יעשה.

וראיתי סברא בשם הגר"א ז"ל שהיה נוהג לקרות מגילת קהלת בשבת חוה"מ סוכות על קלף כהלכתא כמו מגילת אסתר, ושאלו אותו הא יש חשש שמא יעבירו ד' אמות ברשות הרבים וכמו שאסור לקרות המגילה בשבת מהאי טעמא וכן גמי יש לגזור במגילת קהלת לאסור לקרותה בשבת בציבור, והשיב דשאני כל אלו דהחיוב הוא לכל ישראל ולכל יחיד בפני עצמו על כן חיישינן שמא יטעה אחד מהם ויטלטל דהו"א יל שאין חיוב לרבים דוקא שיקראו במע"ד אחד אלא כל יחיד מחויב גם ביחידות על כן גזרו, מה שאין כן במגילת קהלת הואיל ונהגו לקרותה בצבור דוקא משום הכי דמיא לקריאת התורה בשבת דלא חיישינן לשמא יטלטל הספר תורה בשבת דעל צבור שהם במעמד אחד ובקביעות אחת לא גזרינן וסברא ישרה היא.

ומעתה ניחא בכבוש ובכל מילי דאיסורא התלויים בזמן אמרינן יחיד מידק דייק דהרי איש ההוא מגלה לן היום שאינו מן הטועים ואומר שהיה כחצות היום כמו שהוא עתה חצות היום, ולא דמי לחמץ הנוגע לרבים ואין הרבים קבועים ביחד אלא לכל יחיד ויחיד בביתו, וחשו חכמים לטעות דאחד מישראל דיש מיעוטא דטועים ולא ידעין מה הוא והוי כל קבוע כמחצה על מחצה

השומע לכוון אף למ"ד מצות אצ"כ דאל"כ א"י להיות שלוחו שלא מדעתו צ"ל כנ"ל, ודו"ק היטב כי היא עצה עמוקה ב"ה. — (* הערת המערכת : המאמר הזה המציא לנו הרב ר' אהרן צימטבוים, אב"ד דקהל בית פנחס בניו יורק וגשיא איחוד הרבנים האמריקאים החדשים, העוסק עכשיו בסידור חיבור גדול וחשוב מאת אביו הרב הגאון האמתי כקש"ת מוה"ר פנחס סג"ל הי"ד. ¹²³⁴⁵⁶⁷ אוצר החכמה)

בענין כבוש

הרב ארי' ליב קפלן

רב בשיקגו, איל.

עיינתי בספר ערוגות הבושם ומצאתי שהקשה לפי מאי דקיימא לן אדם טועה שתי שעות ולפיכך אמרו דצריך לבער חמץ שתי שעות קודם חצות מהאי טעמא דאדם טועה בשתי שעות אם כן בכ"ב שעות יאסר גם כן כבוש משום דשמא יטעה בשתי שעות והניח בצ"ע, וכמו כן יש להקשות בכל דין איסור והיתר התלוי בזמן דמעת לעת לפעמים ניבעי יותר ולפ"עמים פחות משתי שעות, לדמיון, נפולה ששהתה מעת לעת ניבעי כ"ו שעות, וכן צמקה הריאה דהדין אי הדרא במעת לעת כשירה ואם לאו טריפה, נימא דכל דלא הדרא בכ"ב שעות טריפה וכן כלי אינו בן יומו שעבר מעת לעת מזמן האיסור הוי נטל"פ יהי מהראוי שיעברו על הכלי כ"ו שעות ואם לאו עדיין יהא נחשב לבן יומו משום דאדם טועה שתי שעות, ומשום הכי יהי נפקותא רבות לדינא ומעולם לא שמענו ליחוש ולגזור גזרות כזו, ובפשיטות נוכל לומר דאין סברא לומר על אדם אחד שיטעה מיום ליום טעות היפך מקצה אל הקצה, לדמיון אם נפל איסור בחצות היום נימא שעלול אל הטעות ואתמול טעה, ולמחר כשיגיע ב' שעות קודם חצות נימא שכבר נישלם הכ"ד שעות שטעה אתמול, והרי אנו רואין שהאיש ההוא מידקדק היום ואומר שעתה בחצות היום נשלם הכ"ד שעות ויודע אשר עתה הוא חצי היום ומדוע נימא שעלול אל הטעות ותמול טעה, ועיין בסימן ק"ו בנתערב בתערובת אחת חתיכה הראוי להתכבד וחתיכה שאין ראוי להתכבד, דהחתיכה שאינה ראוי להתכבד מותרת